

Brodolom Ukletog Holanđanina

Aleksandar Bogdanović*

Parlamentarni izbori u Holandiji se održavaju 15. marta. Nijedna stranka neće uspeti da osvoji više od 20% glasova građana i već sada se može tvrditi da će ishod otežati proces formiranja nove vlade, uz koalicionu izolaciju radikalne desnice. Na to upućuje redosled tema u predizbornoj kampanji. Teme u vezi sa kvalitetom života (zdravstvena zaštita, reforma penzionog sistema, itd.) su zastupljenije od tzv. velikih tema, poput identiteta (imigracija i integracija) i odnosa prema EU. Osim toga, ovo pokazuje o čemu brinu građani, a o čemu političke elite i mediji, dok se na mnogo širem planu, opaža da pravac rešavanja višegodišnje krize zapadnog društva leži u povratku konceptu solidarnosti, uz odlučnu borbu protiv nejednakosti revitalizacijom koncepta

Ima neke sličnosti između stare holandske priče o *Ukletom Holanđaninu* i savremene horor priče o društvu u eri postistine. Obe su mit i nose opasan sadržaj. Legenda kaže da je na holandskom brodu došlo do svađe i užasnog zločina, a zatim i kuge, i da zbog opasnog tovara brod ne može da uplovi ni u jednu luku. Posada je osuđena na večito lutanje svetskim okeanima donoseći lošu sreću brodovima koje sretne. Savremeni globalni mediji preko svih pet okeana tvrde da živimo u predapokaliptičnom društvu politike u kome je razum ustupio mesto emocijama. Desilo se da su *alternativne činjenice* doprinele izboru Donalda Trampa za 45. predsednika Sjedinjenih Američkih

Država (SAD) i sada pretil iskrcavanje tog opasnog tovara u roterdamsku luku 15. marta kada građani Holandije izlaze na birališta. Međutim, predizborna atmosfera je daleko od apokaliptične i ukazuje na dominaciju razuma među biračima i stabilnost političkog sistema.

Nema opasnosti ni po ugrožavanje evropskog projekta iako se izbori održavaju u panevropskom izbornom grču (slede izbori u Francuskoj i Nemačkoj) u sred [rasprava o budućnosti EU](#). Pre će biti da su se građani zasitili senzacionalističkih medijskih zastrašivanja i neispunjenih obećanja tradicionalnih političkih partija. Tako predizborne debate i sondiranje javnog mnjenja više ukazuju

na pravce rešavanja višegodišnje krize zapadnog društva - povratak ideji solidarnosti i smanjenje nejednakosti revitalizovanjem koncepta države blagostanja.

Holandija zauzima [šesto mesto](#) po ekonomskoj snazi među zemljama EU. Formula uspeha se krije u [otvorenoj ekonomiji](#) usmerenoj na [izvoz](#). Ekonomksa kriza nije izazvala značajnije makroekonomske turbulencije, ali je aktuelna koaliciona vlada iz 2012. godine (konzervativna *Partija za slobodu i demokratiju* uz podršku levičarske *Radničke partije*) otpočela sa reformom tržišta rada. Cilj je bio povećanje konkurentnosti ekonomije i veća kontrola državnog budžeta. Mere su podrazumevale reformu penzionog sistema (progresivno povećanje starosne granice do 2023. godine) i [smanjenje socijalnih davanja](#). Posledice ovih poteza na kvalitet života građana predstavljaju okosnicu aktuelne predizborne kampanje.

Reformski zahvati su bili neophodni, kako zbog odgovora na globalne poremećaje uzrokovanih ekonomskom krizom, tako i zbog [promenama u demografskoj strukturi stanovništva](#) (smanjeni natalitet, pomerena granica životnog veka, veći broj starih u odnosu na mlade, višegodišnji priliv imigranata ne-evropskog porekla, itd.) Nažalost i Holandija beleži blagu stopu [rasta siromaštva](#). Među najugroženije grupe spadaju [stariji od 45 godina, migranti i niskoobrazovani](#). Sve tri grupe su baza za manipulaciju radikalne desnice, što u vremenima nesigurnosti i manipulacije činjenicama, može imati negativne političke posledice. Dok su pojedini imigranti ne-evropskog porekla potencijalna regrutna baza islamista (dakle, potencijalno bezbednosni problem), starije stanovništvo, slabije obrazovani i druge nezadovoljne

grupacije podložne su uticaju domaće radikalne desnice. Uprkos rastućoj galami s desna i promenama u demografskoj strukturi, [podaci](#) ukazuju da je holandsko društvo otvoreno i da građani imaju sa pozitivnim odnosom prema imigrantima.

Iako spada u grupu država osnivača EU, odnos ove države prema evropskim integracijama je čudljive prirode. Građani Holandije su odbili Ustav Evrope na referendumu 2005. godine, kao i potpisivanje trgovinskog sporazuma sa Ukrajinom, prošle godine. Podsetimo, holandski faktor je usporavao i evropske integracije Srbije. Blagi evroskepticizam se mogao osetiti i nakon poslednjih parlamentarnih izbora 2012. godine. Aktuelni premijer, Maks Rut, je zahtevao više nacionalnih interesa u evropskoj porodici.

Prema prognozama sajta [Dutch Pooling Indicator](#) najveći favoriti na predstojećim parlamentarnim izborima nalaze se na desnom krilu političkog spektra. Konzervativna *Partija za slobodu i demokratiju* (VVD) aktuelnog premijera Maksa Ruta ima podršku oko 16% , radikalno desničarska *Partija za slobodu* (PVV) Girta Vildersa oko 15%, zatim sledi tradicionalna *Hrišćansko-demokratski poziv* (CDA) sa ±12%. D66, centristička partija socijalno-liberalne orijentacije, ima ±12%. Među levičarskim partijama najveće poverenje birača imaju partija *Zelena levica* - GL (±10%), *Socijalistička partija* - SP (±9%) i *Radnička partija* - PvdA (±8%).

Karakteristika holandskog političkog sistema jeste fragmentiranost biračkog tela što se ogleda u postojanju velikog broja partija srednje veličine. One predstavljaju različite socijalne grupacije: *50PLUS* - penzionere, *Partija za životinje* (PvDd) – pobornike zaštite prava i dobrobiti životinja, *Hrišćanska*

unija – konzervativnije hrišćane, *Denks* – imigrante, itd. Iako imaju malu podršku u izbornoj bazi (do 5%) u odnosu na tradicionalne (VVD, CDA, *Radnička partija*), njihov koalicioni potencijal je veliki (osim radikalno desnih) i predstavljaju ključne igrače za formiranje buduće holandske vlade. Ove partije su nastale nakon razočaranja birača u politike tradicionalne trojke – VVD, CDA i *Radničku partiju*, koje su godinama oblikovale holandsku političku scenu. [Do 2002. godine ove tri partije su uživale podršku 80% biračkog tela, da bi se prema najnovijim to svelo na jedva 40%.](#)

Pad podrške tradicionalnim partijama, naročito na levom spektru, nije iznenađujuć. Od početka ekonomske krize, levičarske partije širom Starog kontinenta gube na privlačnosti usled odsustva vizije u vremenima opšte socijalno-ekonomske krize. Promene u kvalitetu života glasači su kažnjavali na izborima. Tako je holandska *Radnička partija*, koja je sa nekadašnje podrške trećine biračkog tela, pala ispod 10% (na poslednjim izborima 2012. je osvojila 24.8%). Upravo na ovom polju je najveća nepoznanica ovih izbora: za koga će glasati razočarani levičari? Deo njih će se svakako okrenuti antiestablišment partijama i radikalnoj desnici, ali jedan deo će glasati za partije koje imaju levičarske elemente i u mogućnosti su da ostvare dobar izborni rezultat (npr. D66 ili *Zelena levica*). Međutim, postoji mogućnost izborne apstinencije, [iako to nije izrazita odlika holandskih birača](#), jer je izlaznost poslednja dva puta bila preko 70%.

Razočarani levičarski birač, kao i fokus na teme u vezi sa kvalitetom života ukazuju na očekivanja građana od političkih partija i nove vlade. Okosnica predizbornih debata jesu pitanja zdravstvene zaštite i reforme penzionog

sistema. Naime, jedna od posledica smanjenih budžetskih davanja iz 2012. je [porast troškova zdravstvene zaštite](#). Čini se da su debate oko [smanjenja granice za odlazak u penziju](#) (sa 67 na 65 godina) ili recimo, [izgradnje socijalnih stanova, važnije od tema identiteta \(imigracija i integracije, bezbednosti i spoljne politike\)](#).

Teme imigracije (i integracije) postoje, ali se kreću ispod granica očekivanih okvira. Holandija baštini društvo sa tradicionalnim hrišćanskim vrednostima i političke partije ove provinijencije su uvek imale značajnu podršku. Npr. CDA je do 2003. godine, bila u stanju da dobije poverenje više od trećine birača. Štaviše, umereno desničarsko (hrišćansko-demokratsko) ideološko usmerenje je ostalo jedino stabilno, budići da su se tradicionalno orijentisani glasači (CDA, CU, VVD) verovatno opredeljivali za VVD koja je izrasla u vodeću umerenu desničarsku partiju. Međutim, u vremenima krize potreban je neprijatelj, zarad mobilizacije i očuvanja tradicionalnih vrednosti. Upravo na ovu kartu igraju radikalno desničarske partije, poput PVV-a, ali i mediji (domaći i globalni) željni senzacija.

U praskozorje parlamentarnih izbora u Holandiji, već viđena ikonografija upotrebe *alternativnih činjenica* nije izostala: tu je omraženi imigrant druge generacije [Ismail Ilgun](#) i dalje neprilagođen vrednostima holandskog društva, [ruski hakeri](#) su opet loši momci, dok radikalna desnica [grmi protiv islama i preti izlaskom iz EU](#). Iako se ne može zanemariti [uticaj povećane imigracije na opredeljenje dela biračkog tela](#) i rast desničarskih partija, ovo nije odlučujući faktor za ishod izbora. Građani rezonuju drugačije što se da videti po redosledu ključnih tema, padu podrške PVV-a u finišu predizborne trke, ali i iznenađujućem nestanku

holandske izborne trke sa radara svetskih medijskih kuća (dominiraju teme francuskih predsedničkih izbora). Podsetimo, holandski izbori su doskoro najavljivani kao početak kolapsa EU u dramatičnoj izbornoj godini.

Građani Holandije nisu evropfobi. Prema pisanju dobroobaveštenog portala *Politico*, oni su [svesni značaj evra i dobrobiti trgovine po svoju zemlju](#) i [78% podržava ostanak u Evrozoni](#). Sam Gert Vilders je smanjio retoriku oko *nekzita* (izlaska Holandije iz EU) neposredno pred izbore, jer mu podrška opada. Štaviše, ukoliko se zanemari evropfobični PVV i neke manje partije (*Za Holandiju* - VNL, *Forum za demokratiju* - FvD), sve ostale stranke podržavaju dalje evropske integracije. I ovde postoje [razlike](#) po pitanju daljih evropskih integracija, ali su one na nivou debate, bez opasnosti da ugroze EU.

Po svemu sudeći, prenaduvani balon sa likom Gerta Vildersa će se raspršiti na holandskim biralištima. On će i dalje ostati kontroverzna medijska figura usmerena na pitanje identiteta i straha od drugih i drugačijih. Svaki njegov potez će biti pomno praćen od strane medija, kao i do sada (npr. na portalu *Politico* [od 10 poslednjih članaka u vezi sa izborima u Holandiji, čak 6 je bilo posvećeno analizi njegovih poteza](#)). Rezultat PVV neće biti zanemarljiv, jer će osvojiti između 15 – 20% glasova. Iako VVD nije isključila mogućnost ulaska PVV u koaliciju, male su šanse za takav scenario. Tradicionalne partije

će posegnuti za, na evropskom nivou, već oprobanim receptom izolacije radikalne desnice. Nažalost, ova metoda nije dobra, jer ne rešava probleme građana (kako poboljšati kvalitet života i smanjiti frustracije zbog nejednakosti), već probleme političkih elita (kako ostati/doći na vlast).

Ishod parlamentarnih izbora u Holandiji će otežati proces formiranja nove vlade. Evropofobičnost neće uzeti maha, niti će izbori biti dramatični foaje za slavlje radikalne desnice u EU. Upravo neopterećenost velikim temama (identitet, spoljna politika, bezbednosti, itd.) jeste jasan indikator o čemu brinu građani, a čemu brinu političke elite i mediji. Ujedno ijasno pokazuje i šta je dalje potrebno raditi kako bi se prevazišla višegodišnja ekonomska i socijalna kriza u Evropi. Mere štednje i pad kvaliteta života građana, uz pothranjivanje niskih strasti od strane globalnih medija, jesu kancerogena tkiva evropskih društava koja se ne mogu lečiti taktikom koalicionih izolacija radikalnih lidera. Vizija svetle budućnosti Evrope je povratak njenog imanentnoj vrednosti građenoj tokom prethodna dva veka, tj. solidarnosti i to između i unutar država članica, uz oštru borbu protiv nejednakosti kroz revitalizaciju koncepta države blagostanja i naravno, prilagođavanjem ovih konceptata izazovima nove informatičko-tehnološke revolucije. Ovo je način da se opasni tovar *Ukletog Holanđanina* drži daleko od obala Evrope

*** Autor je menadžer projekta u Evropskom pokretu u Srbiji**

Mišljenja i stavovi izraženi u ovom eseju predstavljaju stavove autora i ne odražavaju neophodno i zvanične stavove Evropskog pokreta u Srbiji.

Esej je objavljen u okviru aktivnosti „Evropski izazovi“ Istraživačkog foruma Evropskog pokreta u Srbiji. Autori analiziraju aktuelne trendove u Evropi tokom 2017. godine.